

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 31.7.2024
COM(2024) 359 final

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

**o naknadnem ocenjevanju programa za okolje in podnebne ukrepe (LIFE) za obdobje
2014–2020**

{SWD(2024) 198 final}

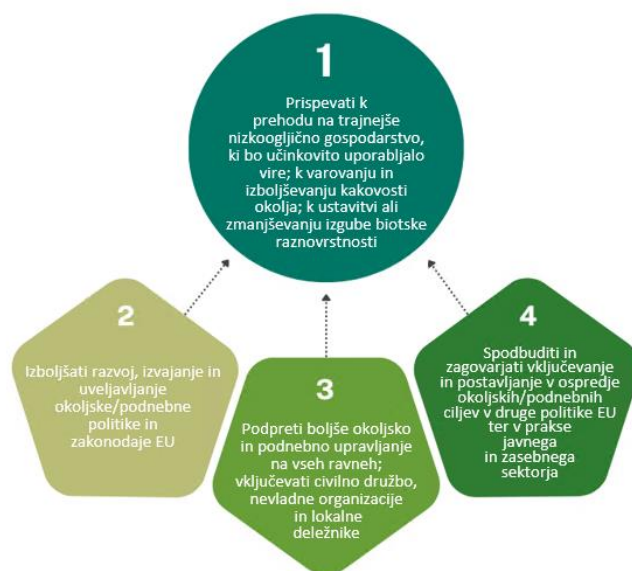
Program LIFE za obdobje 2014–2020

L'Instrument Financier pour l'Environnement (LIFE, finančni instrument za okolje), ki se je začel izvajati leta 1992, je edini program financiranja EU, ki je posebej namenjen okoljskim in podnebnim ukrepom, izvaja pa se predvsem z neposrednim upravljanjem s strani Evropske komisije. V več kot 30 letih obstoja si je pridobil velik ugled. Čeprav program LIFE za obdobje 2014–2020 temelji na svojih predhodnikih, so značilnosti in cilji, analizirani v naknadnem ocenjevanju, specifični za to obdobje financiranja¹.

Program LIFE za obdobje 2014–2020 je bil zasnovan v **širšem okviru tedanjega večletnega finančnega okvira in strategije Evropa 2020 za spodbujanje pametne, trajnostne in vključujoče rasti (2011–2020)**². V strategiji sta bila varstvo okolja in boj proti podnebnim spremembam opredeljena kot medsektorski prednostni nalogi politike, ki ju je treba vključiti v številne evropske instrumente financiranja. Intervencijska logika programa LIFE je dopolnjevala ta pristop, saj je bil program zasnovan kot platforma za izmenjavo najboljših praks med državami članicami in kot spodbuda za učinkovitejše naložbe ter za obravnavanje vseh posebnih potreb v zvezi z okoljskimi in podnebnimi ukrepi³.

Člen 3 Uredbe o ciljih določa, da mora program LIFE „prispevati k prehodu na trajnejše nizkoogljično gospodarstvo, ki bo učinkovito uporabljalo vire, k varovanju in izboljševanju kakovosti okolja in k ustavitvi ali zmanjševanju izgube biotske raznovrstnosti, vključno s podporo za mrežo Natura 2000 in za boj proti propadanju ekosistemov“⁴. Na sliki 1 so prikazani štirje cilji programa LIFE, kot so bili ocenjeni v naknadnem ocenjevanju.

SLIKA 1: HIERARHIJA CILJEV

¹ V tem poročilu se izrazi „LIFE“, „program LIFE“ ali „program“ vedno nanašajo na ocenjeno obdobje financiranja 2014–2020.

² Sporočilo Komisije Evropa 2020 – Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast, COM(2010) 2020 final.

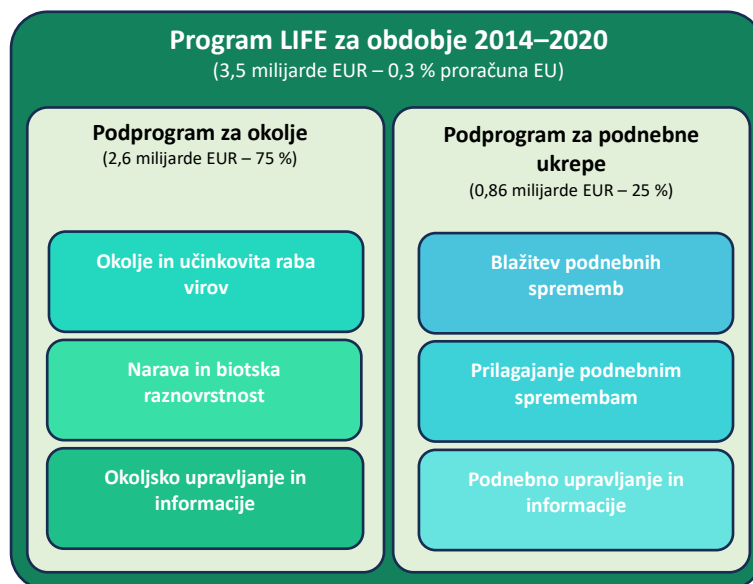
³ Uredba (EU) št. 1293/2013, uvodna izjava 3.

⁴ Uredba (EU) št. 1293/2013, člen 3(1).

Proračun programa LIFE v višini 3,46 milijarde EUR je v primerjavi z ocenjenimi potrebami po naložbah za okoljske in podnebne ukrepe zanemarljiv in predstavlja le 0,3 % proračuna EU. Kot je poudarjeno v uredbi LIFE, „program LIFE glede na značilnosti in obseg ne more rešiti vseh okoljskih in podnebnih težav“⁵.

Program LIFE je bil razdeljen na dva podprograma (okolje in podnebni ukrepi), pri čemer ima vsak tri prednostna področja, glej sliko 2. Program LIFE večinoma temelji na **pristopu od spodaj navzgor in izvaja projekte LIFE v okviru neposrednega upravljanja po vsej EU**. V skladu s tem pristopom od spodaj navzgor se finančna sredstva posredujejo širokemu naboru deležnikov prek razpisov za zbiranje predlogov, ki niso preveč normativni, temveč podpirajo

SLIKA 2: PROGRAM LIFE ZA OBDOBJE 2014–2020

izvajanje okoljskih in podnebnih rešitev, prilagojenih nacionalni, regionalni ali lokalni ravni. To velja zlasti za zgodovinski steber programa, in sicer za t. i. **tradicionalne projekte**. Predstavljajo največji delež dodeljenih proračunskih sredstev, z njimi pa se podpirajo inovativni in decentralizirani okoljski projekti po vsej EU. Ti projekti vključujejo pilotne projekte, predstavitve in dobre prakse ter razširjanje in ozaveščanje.

Integrirani projekti, ki so bili na novo uvedeni leta 2014, imajo bolj ciljno usmerjeno funkcijo in podpirajo izvajanje zakonodaje EU, zlasti na področju narave, vode, odpadkov, zraka, blažitve podnebnih sprememb in prilagajanja nanje, npr. za pomoč pri razvoju strategij in akcijskih načrtov, ki se zahtevajo v skladu s pravnim redom EU. V njih se bolj uporablja pristop od zgoraj navzdol, države članice pa morajo uporabiti različne vire financiranja EU ter nacionalna sredstva in/ali naložbe zasebnega sektorja. V praksi gre pri teh projektih pogosto za usklajevanje širšega nabora dejavnosti, tudi nadnacionalnih, ki prispevajo k izvajanju enotnega načrta. Čeprav je prispevek programa LIFE za integrirane projekte omejen na 60 %, se z izvajanjem projektov pridobivajo dodatni viri financiranja. Poleg tradicionalnih in integriranih projektov je program LIFE vključeval tudi projekte tehnične pomoči, projekte za krepitev zmogljivosti, pripravljalne projekte in nepovratna sredstva za poslovanje za nevladne organizacije, ki se osredotočajo na okolje ali podnebne ukrepe.

Pristop in okvir ocenjevanja

Osnova za ocenjevanje so kazalniki uspešnosti s svojimi mejniki in cilji za leto 2020, kot so bili dogovorjeni v večletnem finančnem okviru ob zasnovi programa LIFE. Vendar ti

⁵ Uredba (EU) št. 1293/2013, uvodna izjava 5.

kazalniki uspešnosti merijo predvsem rezultate v smislu števila izvedenih projektov in zato ne omogočajo celovitega pogleda na uspešnost programa. Pri tem ocenjevanju se **poleg tega uporabljajo tudi ključni projektni kazalniki**, ki so bili na novo uvedeni leta 2014 in merijo neto okoljske koristi, ustvarjene s posameznim projektom LIFE (npr. manjše onesnaževanje zraka, velikost obnovljenih habitatov)⁶. Kljub pomanjkljivostim glede obsega, popolnosti in primerljivosti pridobljenih podatkov, ki so bile odpravljene v ključnih kazalnikih uspešnosti, uporabljenih za program LIFE za obdobje 2021–27, lahko zagotovijo nekaj koristnih dokazov o rezultatih, doseženih s projekti LIFE. Poleg tega je bilo pri ocenjevanju uporabljenih šest študij primerov, anketa (436 anketirancev), 60 usmerjenih intervjujev in dokumentacijski pregled, da bi zbrali dodatne informacije, zagotovili zanesljivost projektnih podatkov, vključili mnenja upravičencev, prosilcev in drugih deležnikov ter zagotovili kombiniranje virov podatkov.

Presečni datum za ocenjevanje je bil junij 2023; 58 % projektov LIFE za obdobje 2014–2020 je bilo takrat še vedno v teku. Za zagotovitev zanesljivosti je ocenjevanje omejeno na podatke o zaključenih projektih in projektih v napredni fazi izvajanja. Zato koristi, ugotovljene v ocenjevanju, zajemajo le približno polovico projektov LIFE, ki so se izvajali v programskem obdobju. Pričakovati je, da bodo po zaključku vseh projektov končne koristi programa precej večje.

Trenutno stanje izvajanja

Večina sredstev programa LIFE v višini 3,46 milijarde EUR (približno 80 %) je bila namenjena financiranju nepovratnih sredstev za izvajanje različnih vrst projektov. Poleg tega je bilo 14 % razpoložljivega proračuna programa LIFE za obdobje 2014–2020 namenjenih javnim naročilom (npr. podpori pri analizi poročanja držav članic, upravljanju kršitev, organizaciji dogodkov za deležnike, informacijskim sistemom in komunikacijskim kanalom), 5 % pa posebnim finančnim instrumentom.

Nepovratna sredstva

V programskem obdobju 2014–2020 je bilo financiranih **skupaj 1 163 nepovratnih sredstev za ukrepe**, pri čemer so skupni stroški projektov znašali 4,8 milijarde EUR, od česar je 2,6 milijarde EUR zagotovil program LIFE (v povprečju 2 milijona EUR na projekt), preostala sredstva pa so bila zagotovljena s sofinanciranjem.

Izvedenih je bilo **1 019 tradicionalnih projektov**. Povpraševanje po tradicionalnih projektih je v vseh sedmih letih ostalo veliko, saj je bilo na vseh šestih prednostnih področjih veliko presežkov. Skupna vrednost tradicionalnih projektov znaša 3,5 milijarde EUR, pri čemer je 1,9 milijarde EUR zagotovil program LIFE, 1,6 milijarde EUR pa so zagotovili upravičenci.

Financiranih je bilo **70 integriranih projektov** v skupni vrednosti 1,3 milijarde EUR, od česar je bilo približno 700 milijonov EUR zagotovljenih iz programa LIFE. V okviru integriranih projektov je bilo zaradi njihove usklajevalne vloge zagotovljene dodatne 31,6 milijarde EUR iz različnih dopolnilnih virov financiranja.

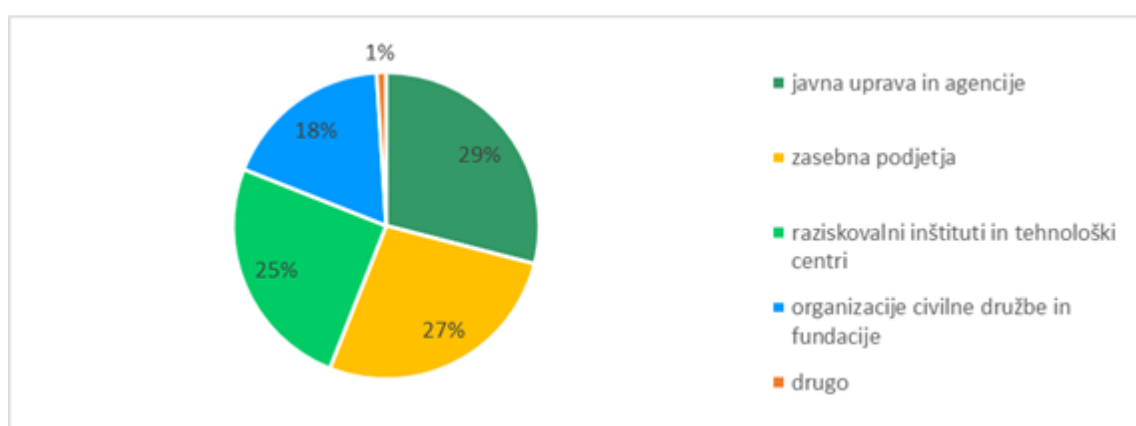
⁶ Za podroben seznam kazalnikov glej Prilogo VII k delovnemu dokumentu služb Komisije.

Projekti tehnične pomoči so bili podprti s **74 sklopi nepovratnih sredstev za ukrepe**. Skupna vrednost teh nepovratnih sredstev je znašala 35,5 milijona EUR, od tega je bilo 23,8 milijona EUR zagotovljenih iz programa LIFE.

S **pripravljalnimi projekti** so se obravnavali nove politične prednostne naloge in nepričakovani izzivi. Leta 2020 je bila na primer s posebnim razpisom *NGOs for Green Deal* (Nevladne organizacije za zeleni dogovor) zagotovljena pomoč okoljskim in podnebnim nevladnim organizacijam EU pri reševanju finančnih težav zaradi pandemije.

Povprečno trajanje projekta je bilo štiri leta. S programom LIFE se je podpiral širok spekter upravičencev, ki so bili razmeroma dobro razporejeni po vrstah deležnikov, kot je prikazano na sliki 3.

Slika 3: Porazdelitev upravičencev glede na vrsto organizacije

Finančni instrumenti

V okviru programa LIFE sta se financirala dva pilotna finančna instrumenta za preizkušanje inovativnih pristopov k spodbujanju financiranja, in sicer:

- *Instrument zasebnega financiranja za energijsko učinkovitost (PF4EE)* za povečanje razpoložljivosti dolžniškega financiranja za naložbe, s katerimi se podpirajo prednostne naloge držav članic na področju **energijske učinkovitosti**, določene v njihovih nacionalnih akcijskih načrtih za energetske učinkovitost.
- *Finančni mehanizem za naravni kapital (NCFF)* za vzpostavitev serije ponovljivih, bankam zanimivih dejavnosti, ki se uporabljajo za potrditev koncepta in za to, da se potencialnim vlagateljem prikaže privlačnost dejavnosti, s katerimi se obravnavajo cilji **biotske raznovrstnosti in prilagajanja podnebnim spremembam**.

Iz proračuna LIFE je bilo za naložbe v okviru PF4EE skupaj dodeljenih 215 milijonov EUR, od katerih je bilo do konca leta 2020 dodeljenih 77 %. Po počasnem začetku so se s programom PF4EE vse bolj podpirale naložbe, program pa je zdaj na dobri poti, da doseže skupni cilj za svoje obdobje trajanja v višini 700 milijonov EUR. Sredstva, zagotovljena v okviru NCFF, so blizu prvotnemu cilju 100–125 milijonov EUR in so prinesla pomembna spoznanja, ki usmerjajo trenutne razmisleke o financiranju naravnega kapitala.

Dosežki in uspeh programa LIFE

Pri ocenjevanju se je pokazalo, da je bil program LIFE uspešen pri doseganju večine svojih ciljev za vsakega od štirih ciljev, kar je podprto z dokazi iz študij primerov, raziskav in intervjujev, hkrati pa so bili z njim doseženi dobri rezultati za vložena sredstva. Različni instrumenti programa so bili skladni in so dopolnjevali druge instrumente financiranja, intervencijska logika programa LIFE pa je ostala ustrezna v celotnem obdobju izvajanja.

Upravni postopki programa se na splošno ocenjujejo kot učinkoviti, vendar bi upravičenci vseeno pozdravili poenostavitev obrazcev za prijavo, zmanjšanje zapletenosti ključnih kazalnikov uspešnosti in skrajšanje časovnega okvira ocenjevanja. Zdi se, da dvostopenjski postopek prijave, uveden zaradi poenostavitve, ni dosegel svojega cilja.

Uspešnost programa

Uspešnost programa se je merila glede na cilje za leto 2020, določene za kazalnike uspešnosti v okviru ocenjevanja večletnega finančnega okvira. Ti **cilji so bili večinoma doseženi**⁷. Tudi v primeru neizpolnjenega cilja so bili rezultati večinoma blizu cilja. Za vsakega od štirih ciljev je bilo doseženo pričakovano število projektov, kot je opredeljeno v ustreznih kazalnikih uspešnosti (npr. ponovljivi/prenosljivi ukrepi se izvajajo v okviru 650 tekočih ali zaključenih projektov). Poleg tega analiza zbirnih podatkov o **ključnih kazalnikih uspešnosti kaže, da so projekti LIFE znatno prispevali k ustvarjanju neto okoljskih koristi**. Glede na zbirne ocene na podlagi podatkov, ki so bili sporočeni v okviru naprednih in zaključenih projektov, je bilo s programom LIFE:

- doseženo zmanjšanje emisij CO₂ za 11,8 milijona ton/leto, kar presega ciprske neto emisije toplogrednih plinov v letu 2021,
- zmanjšano nepravilno ravnanje z odpadki za 4,3 milijona ton na leto,
- doseženo zmanjšanje porabe primarne energije za 2,4 milijona MW/h, kar ustreza povprečni letni porabi električne energije več kot 970 000 evropskih gospodinjstev,
- doseženo zmanjšanje emisij dušikovih oksidov na približno 152 000 ton na leto, kar presega portugalske emisije NO_x v letu 2019,
- izboljšano stanje ohranjenosti 435 vrst,
- prek projektov izvedeno sofinanciranje nakupa zemljišč za 3 127 km² zavarovanih območij v skupnem znesku 83 milijonov EUR, kar je pripomoglo k razširitvi mreže Natura 2000.

Posvetovanja z deležniki, študije primerov in pregled literature so v veliki meri potrdili pozitivne prispevke programa k njegovim štirim ciljem, čeprav je prispevek k spodbujevalnemu učinku (cilj 4) najtežje količinsko opredeliti.

Cilj 1

Program LIFE je s svojimi projekti in javnimi naročili prispeval k splošnemu cilju prehoda na okolju prijazno gospodarstvo, ki pametno uporablja vire, zmanjšuje emisije ogljika, je odporno na podnebne spremembe ter varuje in izboljšuje okolje. Vsi projekti LIFE

⁷ Za podroben pregled ciljev in dosežkov glej Prilogo VI k delovnemu dokumentu služb Komisije.

obravnavajo posebna vprašanja na teh področjih, preizkušajo rešitve, širijo informacije, obnavljajo habitate ali podpirajo izvajanje in izvrševanje okoljske in podnebne zakonodaje ter politik. Integrirani in tradicionalni projekti združujejo različne deležnike in ljudi, ki sodelujejo pri skupnem projektu. To je pripomoglo k ozaveščanju teh akterjev o okoljskih in podnebnih izzivih ter k vzpostavitvi dolgotrajnega sodelovanja in skupnosti tudi po koncu projektov. Konkretniji primeri projektov so opisani pri drugih ciljih, ki prav tako podpirajo cilj 1.

Cilj 2

Program LIFE je s svojimi projekti, pa tudi s študijami in tehnično pomočjo, ki se financirajo iz sredstev za javna naročila, podpiral **razvoj, izvajanje in izvrševanje okoljske in podnebne politike ter zakonodaje EU**.

Nekateri izmed **tradicionalnih projektov** so bili ciljno usmerjeni k okrepljenemu sodelovanju na področju skladnosti in izvrševanja. V okviru programa [LIFE-ENPE](#) je bila na primer vzpostavljena Evropska mreža tožilcev za okolje ter izboljšana učinkovitost in uspešnost tožilcev in sodnikov pri obravnavanju okoljske kriminalitete po vsej Evropi. S programom [LIFE PROWhIBIT](#) se je okrepilo sodelovanje med pravosodnimi, izvršilnimi in inšpekcijskimi uradniki, izboljšala pa so se tudi njihova orodja za preprečevanje kaznivih dejanj v zvezi z okoljskimi odpadki in boj proti njim. Program [LIFE Re-Vultures](#) je z nacionalnim načrtom za boj proti zastrupitvam, ki vključuje posebno enoto za podporo kazenskim preiskavam okoljske kriminalitete, okrepil izvrševanje direktive o pticah v Bolgariji.

Integrirani projekti so podpirali izvajanje načrtov ali strategij, ki jih določajo politike in zakonodaja EU. Program [LIFE-IP AdaptInGR](#) se je na primer osredotočal na izvajanje grške nacionalne prilagoditvene strategije in 13 regionalnih akcijskih načrtov za prilagajanje v skladu s strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam. V drugih primerih so projekti LIFE spodbudili razvoj okoljske in podnebne zakonodaje in politik. Cilj projektov [LIFE MOTTLES](#) in [LIFE MixForChange](#) je bil opredeliti nove zakonodajne standarde za prilagajanje kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam. Projekt [LIFE SIDE](#) je podpiral oblikovanje in izvajanje četrte faze sistema EU za trgovanje z emisijami⁸.

Študije in dejavnosti, ki se financirajo iz programa LIFE prek **javnih naročil**, so imele prav tako pomembno vlogo pri izvajanju, razvoju, ocenjevanju in izvrševanju okoljske in podnebne zakonodaje ter politik. Program LIFE je podpiral analizo poročil držav članic, ki jih zahteva okoljski pravni red EU (npr. načrtov, predloženih v skladu z okvirno direktivo o vodah, direktivo o kakovosti zunanjega zraka ali direktivo o nitratih). S programom LIFE sta se financirala register Unije za pravice do ogljika, ki je ključen za delovanje sistema trgovanja z emisijami, ter sistem razvrščanja kemičnih snovi za varovanje zdravja ljudi in okolja. S programom LIFE so se financirali tudi pripravljalne dejavnosti za oblikovanje in razvoj evropskih podnebnih pravil, strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam in predlogi iz [svežnja „Pripravljeni na 55“](#).

⁸ Direktiva (EU) 2018/410 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. marca 2018 o spremembi Direktive 2003/87/ES za krepitev stroškovno učinkovitega zmanjšanja emisij in nizkoogljicnih naložb ter Sklepa (EU) 2015/1814 (UL L 76, 19.3.2018, str. 3).

Upravičenci, prosilci in države članice so potrdili vlogo programa v okoljskih in podnebnih politikah ter zakonodaji. 50 % držav članic je v [pregledih izvajanja okoljske politike](#) za leto 2017 poročalo, da je program LIFE pozitivno prispeval k njihovim nacionalnim ciljem. Leta 2019 se je ta delež povečal celo na 90 %.

Cilj 3

Ocenjevanje kaže, da je program LIFE prispeval k **boljšemu okoljskemu in podnebnemu upravljanju na vseh ravneh**, vključno z boljšim vključevanjem civilne družbe, nevladnih organizacij in lokalnih akterjev z izvajanjem projektov, nepovratnimi sredstvi za poslovanje nevladnih organizacij in javnimi naročili.

S **tradicionalnimi in integriranimi projekti** so se podpirale posebne dejavnosti, ki so prispevale k temu cilju. V obdobju 2014–2020 so se v okviru 383 projektov posebej obravnavale prednostne naloge okoljskega upravljanja in informacij.

Projekti LIFE so opolnomočili ključne akterje z usposabljanjem, razvojem orodij in ozaveščanjem o okoljskih zadevah. V obdobju 2014–2020 se je v okviru projektov LIFE več kot 260 000 ljudi udeležilo strokovnega usposabljanja in izobraževanja. Vidiki boljšega upravljanja, krepitve zmogljivosti in ozaveščanja so se ponavljali pri 30 projektih, ki so bili podrobno analizirani v okviru študij primerov. Konkretni primeri projektov vključujejo program [LIFE DoppelPlus](#), v okviru katerega je bil za gospodinjstva z nizkimi dohodki organiziran t. i. program usposabljanja o vprašanih ogrevanja, hlajenja in prezračevanja stanovanj ter upravljanja z vodo in električno energijo. 806 gospodinjstev je bilo deležnih brezplačnega svetovanja ter energetske in podnebne pregledov. V okviru projekta [Canemure: Towards Carbon Neutral Municipalities and Regions in Finland](#) (Na poti k ogljično nevtralnim občinam in regijam na Finskem) je bila razvita metoda za izračun emisij občin, različnim občinam pa sta bila zagotovljena usposabljanje in krepitev zmogljivosti. Metoda se zdaj uporablja po vsej Finski.

Projekti LIFE so združili več deležnikov in podprli sodelovanje med njimi. Ključni kazalniki uspešnosti so potrdili raznolikost deležnikov, vključenih v projekte LIFE, saj je bilo med njimi več kot 4 000 nevladnih organizacij, več kot 6 000 zasebnih subjektov in približno 11 500 javnih organov. Primeri projektov vključujejo projekt [Clean Sea LIFE](#), ki je v t. i. dejavnosti lovljenja odpadkov („fishing for litter“) vključil približno 170 000 ljudi, vključno z ribiči, potapljači, študenti, učitelji, združenji, podjetji in državljani. Projekt [LIFE Olivares Vivos](#) je združil vse akterje v verigi proizvodnje oljk, da bi si prizadevali za ohranjanje in trajnostno upravljanje oljčnih nasadov in z njimi povezanih ekosistemov.

Program LIFE je pomagal pri ozaveščanju in podpiral razširjanje rezultatov projekta. Za vsak projekt LIFE je treba pripraviti t. i. komunikacijski načrt po programu LIFE, da bi lahko projekt spodbudil podobne ukrepe tudi drugje. Poleg tega je glavni cilj nekaterih tradicionalnih projektov ozaveščanje in obveščanje.

S programom LIFE so se financirala tudi nepovratna sredstva za poslovanje nevladnih organizacij, ki se osredotočajo zlasti na okolje ali podnebne ukrepe. Za pridobitev sredstev morajo dokazati, da dejavno prispevajo k razvoju, izvajanju in izvrševanju politike in zakonodaje EU.

V okviru **javnega naročanja** je program LIFE financiral tudi pobude za ozaveščanje, spodbujanje dobrih rezultatov in povezovanje deležnikov. Primeri so [kampanja v zvezi s plastiko za enkratno uporabo](#), kampanja EU za biotsko raznovrstnost, skupine deležnikov in nagrade, kot sta [nagrada za zeleno prestolnico Evrope in nagrada evropski zeleni list](#).

Cilj 4

Čeprav je to težko količinsko opredeliti, ocenjevanje kaže, da ima **program LIFE vzpostavljene strukture, ki delujejo kot spodbuda za vključevanje okoljskih in podnebnih ciljev** v druge politike Unije ter prakso javnega in zasebnega sektorja. Program LIFE je pomagal spodbujati vključevanje okoljskih in podnebnih ciljev v prakse zasebnega sektorja.

Tradicionalni projekti LIFE so namenjeni spodbujanju vključevanja okoljskih in podnebnih ciljev v zasebne in javne ukrepe s financiranjem inovacij in dobrih praks ter zagotavljanjem ponovljivosti rezultatov projektov. Pri izbiri projektov se ocenjuje njihov potencial za uvajanje inovacij in/ali izvajanje dobrih praks ter možnost ponovitve. Med 30 projekti, analiziranimi za študije primerov, so bile rešitve razvite ali preizkušene v okviru 21 projektov. Na [platformi Innovation Radar \(platforma inovacijski radar\)](#), na kateri so predstavljene najsodobnejše inovacije, ki jih financira EU, so bili predstavljeni 204 projekti LIFE. Primeri rezultatov na področju ponovitve vključujejo projekt [LIFE YEAST](#), v okviru katerega je bila razvita nova metodologija ekstrakcije za pretvorbo uporabljenih pivovarskih kvasovk v surovine za različne načine uporabe v industriji, ki se zdaj izvaja v pivovarnah AB InBev po vsem svetu.

Integrirani projekti so lahko tudi pilotni za izvajanje načrtov EU. [Projekt LIFE-IP MALOPOLSKA](#) je pomembno prispeval k izboljšanju kakovosti zraka v eni od najbolj onesnaženih regij EU. Podobne rešitve se v okviru integriranih projektov trenutno izvajajo na Madžarskem, v Bolgariji in na Slovaškem.

Program LIFE je s potrebnim **sofinanciranjem projektov, usklajevalno vlogo integriranih projektov in finančnimi instrumenti** (PF4EE in NCFF) prispeval tudi k spodbujanju naložb za okoljske in podnebne cilje. Čeprav je bil zagon teh dveh finančnih instrumentov počasen in je bilo več predlaganih operacij ocenjenih kot nezadostnih za varstvo biotske raznovrstnosti in prilagajanje podnebnim spremembam, je instrument NCFF omogočil pridobivanje izkušenj za sedanje razmisleke o financiranju naravnega kapitala.

S **študijami** o financiranju in spremljanju biotske raznovrstnosti ter študijami o vključevanju podnebnih ciljev je program LIFE vzpostavil podlago za vključevanje okoljskih in podnebnih ciljev v vse politike EU.

Učinkovitost programa

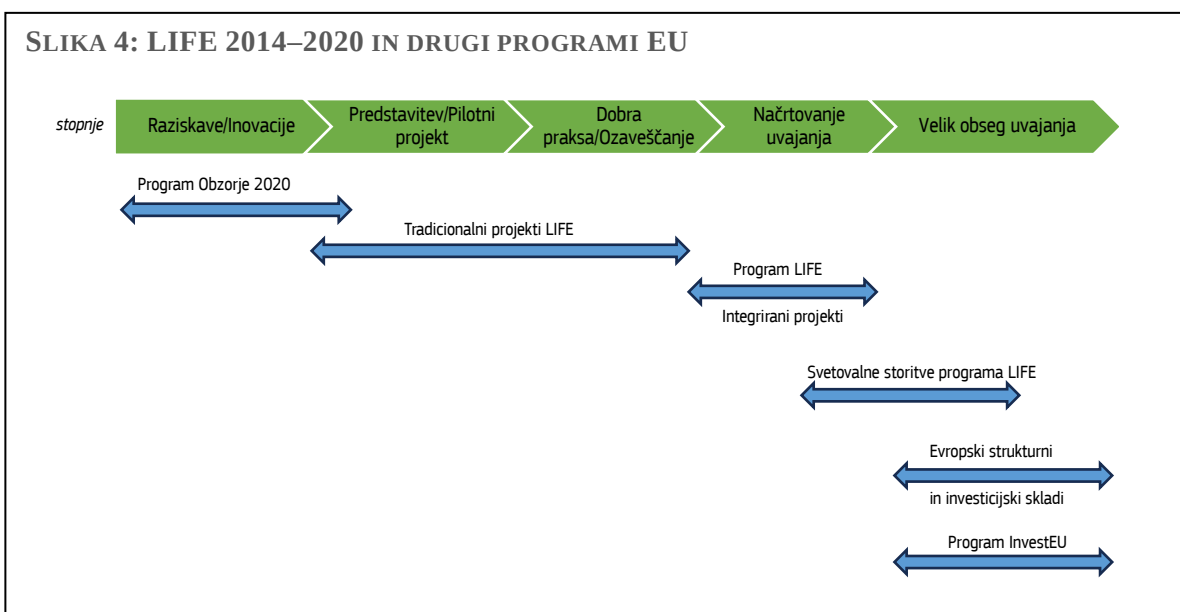
Iz primerjave stroškov, potrebnih za izvajanje programa, z njegovim celotnim proračunom, in ob upoštevanju denarno ovrednotenih koristi, ki jih prinašajo projekti LIFE, je razvidno, da program zagotavlja dobro razmerje med ceno in kakovostjo. Za upravljanje programa je bilo potrebnih le 3,3 % celotnega proračuna programa LIFE. To je manjši delež kot pri drugih programih, ki jih upravlja ista izvajalska agencija (3,6–8,2 %). Na podlagi analize stroškov in koristi zaključenih in naprednih tradicionalnih projektov, v kateri so se primerjale denarno ovrednotene koristi, ustvarjene z vloženimi sredstvi, so **bile koristi več kot 10-krat večje od**

stroškov⁹. V analizi so bile denarno ovrednotene le tiste okoljske koristi, za katere obstaja strokovno pregledana metodologija (npr. obnovljeni habitati, zmanjšanje CO₂), pri čemer so bile denarno ovrednotene koristi ocenjene na 6,8 milijarde EUR, stroški izbranih projektov pa so znašali 612,4 milijona EUR.

Čeprav program LIFE ni pristojen za zagotavljanje sorazmerne porazdelitve sredstev med države članice, **neuravnotežena geografska porazdelitev pri tradicionalnih projektih** omejuje učinkovitost programa. 47 % projektov je bilo dodeljenih dvema državam članicama, kar je mogoče pripisati tudi njunemu visokemu deležu predlogov (52 % vseh predlogov). Za podporo manj uspešnim državam je bilo preizkušenih več ukrepov, vendar je bila doslej njihova uspešnost omejena. Okvirne nacionalne dodelitve, uvedene leta 2007, so se na primer izkazale za neučinkovite.

Skladnost programa

Program je notranje skladen, saj so se **različne financirane dejavnosti jasno dopolnjevale**. Tradicionalni projekti so se osredotočali na inovacije, dobre prakse in dejavnosti ozaveščanja, integrirani projekti pa na izvajanje in uporabo okoljskega in podnebne pravnega reda EU, finančni instrumenti pa so podpirali uporabo rezultatov uspešnih projektov z mobilizacijo zasebnih naložb. Številni projekti LIFE prispevajo k več tematskim prednostnim nalogam hkrati.

Program LIFE med skladi EU zapolnjuje vrzel, ki je drugi programi financiranja ne pokrivajo. Pri ocenjevanju so bile ugotovljene sinergije in dopolnjevanja z evropskim in nacionalnim financiranjem. Program LIFE je z mehanizmom bonusov v postopku ocenjevanja predlogov olajšal uporabo rezultatov raziskav. Hkrati program omogoča pripravo projektov za izvajanje v večjem obsegu prek drugih programov financiranja EU. Države članice so poročale, da

⁹ Integrirani projekti so bili izključeni iz analize, saj se sofinancirajo iz drugih instrumentov financiranja. Koristi, ki jih ustvari projekt, ni mogoče pripisati zgolj programu LIFE, saj koristi prinaša projekt kot celota.

projekti LIFE podpirajo cilje intervencij, ki se financirajo iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRRP). Slika 4 prikazuje, kako je program LIFE usmerjen v specifično nišo med programi financiranja EU.

Dodana vrednost EU programa

Dodana vrednost EU programa LIFE je v tem, da gre za program, ki se osredotoča izključno na okolje in podnebje ter podpira **najbolj ambiciozne in inovativne projekte po vsej Evropi** z obetavnimi rešitvami, **ki jih je mogoče ponoviti, in izmenjavo znanja med različnimi akterji v različnih državah članicah**. Dodana vrednost EU je bila dokazana tudi pri financiranih **nadnacionalnih integriranih projektih**, in sicer zaradi sodelovanja med državami pri reševanju težav, kot so izguba biotske raznovrstnosti in podnebne spremembe, ki po definiciji presegajo nacionalne meje. Program LIFE ponuja možnosti za nadnacionalno podporo ter dopolnjuje druge evropske in nacionalne vire financiranja. Rezultati raziskave so pokazali, da podobne možnosti financiranja, ki se osredotočajo izključno na potrebe okoljskega in podnebnega sektorja, ne obstajajo v vseh državah članicah. 79 % anketiranih upravičencev brez programa LIFE ne bi našlo drugega financiranja.

Nadaljnja ustreznost programa

Vloga programa LIFE, kot je opredeljena v večletnem finančnem okviru za obdobje 2014–2020 in v okviru strategije Evropa 2020, je bila ustrezna v celotnem obdobju. Program se je **prožno prilagajal nepričakovanim izzivom**, kot je podpora nevladnim organizacijam med pandemijo COVID-19 s posebnim razpisom. Z uvedbo evropskega zelenega dogovora leta 2019 v okviru mandata takrat nove Komisije se je povečala politična pozornost, namenjena okoljski in podnebni zakonodaji. **Z zelenim dogovorom se je povečala nujnost reševanja trajnostnih izzivov, program LIFE pa je posledično zabeležil znatno povečanje števila projektnih vlog.**

Rezultati, doseženi s programom LIFE, in sposobnost tega programa, da deluje kot spodbuda za inovacije in združuje ljudi, so dopolnili vključevanje okoljskih in podnebnih ciljev v vse sklade. Znanost in podatki jasno kažejo, da se okoljska in podnebna kriza zaostrojuje, zato je potreben stalen dvotirni pristop k financiranju z vključevanjem okoljske in podnebne problematike ter namensko porabo sredstev za okolje in podnebje. V poročilu Komisije o strateškem predvidevanju za leto 2023 je poudarjena potreba po „ukrepi[h] brez primere za dosego podnebne nevtralnosti in trajnostnosti“¹⁰. Preobrazba naše družbe in gospodarstva v model, ki spoštuje meje planeta, naj bi bila „ključna za okrepitev dolgoročne konkurenčnosti Evrope njenega socialnega modela, s tem pa tudi za njeno vodilno vlogo v svetu v novem, podnebno nevtralnem gospodarstvu, tudi s podporo drugim regijam pri doseganju trajnostne prihodnosti“.

Intervencijska logika programa LIFE, ki se večinoma izvaja s **pristopom od spodaj navzgor** z razpisi za zbiranje predlogov, ki niso preveč normativni, se je jasno izkazala za koristno, tudi če se vrednoti glede na spreminjajoče se politične razmere. Kljub temu bi lahko v prihodnosti

¹⁰ COM(2023) 376 final.

in v času večjih proračunskih omejitev pristop od spodaj navzgor kombinirali z bolj strateškim usmerjanjem prednostnih nalog politike.

Sklepne ugotovitve in možnosti za nadaljnje izboljšave

Pri naknadnem ocenjevanju programa LIFE za obdobje 2014–2020 se je pokazalo, da je program dosegel večino svojih ciljev za leto 2020, določenih v okviru smotnosti. Zbrani dodatni dokazi so potrdili te ugotovitve. Pri ocenjevanju so bile količinsko opredeljene in prikazane nekatere neto okoljske in podnebne koristi, dosežene s projekti LIFE. Posvetovanja z deležniki, študije primerov in dokumentacijske raziskave so pokazale, da je program LIFE financiral inovativne projekte, ki jih je mogoče ponoviti. V projektih LIFE so bili uporabljeni rezultati raziskav in dobre prakse. Program je dopolnjeval nacionalne programe financiranja in zapolnil vrzel med evropskimi skladi. Po mnenju deležnikov številni projekti brez programa LIFE ne bi bili financirani na nacionalni ravni. Stroški programa in porabljena proračunska sredstva so bili v primerjavi z ustvarjenimi koristmi minimalni. Konservativna analiza stroškov in koristi je pokazala, da so koristi več kot 10-krat večje od vloženih proračunskih sredstev. Program LIFE je spodbudil dodatne naložbe s finančnima instrumentoma PF4EE in NCFF, čeprav je bila njuna uvedba na začetku počasna. Glede na to, da program LIFE predstavlja le 0,3 % proračuna EU, je dosegel pomembne rezultate.

Ocenjevanje programa LIFE za obdobje 2014–2020 omogoča oblikovanje nekaterih sklepnih ugotovitev o pridobljenih izkušnjah in morebitnih nadaljnjih izboljšavah. Neskladnosti in pomanjkljivosti, ugotovljene v okviru smotnosti in ključnih kazalnikih uspešnosti, so jasne in so bile zato že obravnavane v programu LIFE za obdobje 2021–2027. Na novo uvedeni integrirani projekti so se izkazali za koristno podporo državam članicam pri izvajanju evropskega okoljskega in podnebne pravnega reda. Zato se v programu LIFE za obdobje 2021–2027 še naprej izvajajo. Upravno breme za prosilce in upravičence je vprašanje, ki ga je treba dodatno preučiti in ugotoviti, kako ga je mogoče dodatno zmanjšati.

Na splošno so več kot 30-letne izkušnje s programom LIFE pokazale, da je program sposoben povezati ljudi in različne deležnike, reševati okoljske ali podnebne težave na lokalni, regionalni ali nacionalni ravni, spodbujati inovacije ter podpirati prehod na bolj trajnostno družbo in gospodarstvo. Z močnim pristopom od spodaj navzgor, ki pogosto vključuje ljudi na lokalni ravni, in projekti, ki so blizu njihovem vsakdanjemu življenju, je program LIFE prispeval tudi k pozitivni podobi Evrope in državljanom EU pokazal konkretno dodano vrednost EU.